

nivši na prvi stopinji opravljeno razpravo, odločiti s sodbo v stvari sami, ne da bi stvari vračalo (§ 496. civ. pr. r.).¹⁾

V drugih primerih, tu nenašteti, ni moči vzprejeti in opravljati na prizivnem sodišči novih dokazov, katerih nista stranki ponudile že pred prvim sodnikom in kateri niso niti sicer njemu prišli na znanje.²⁾ Taki dokazi so — izvzemši zgoraj navedene primere — strogo izključeni in jih je moči uveljaviti zgolj pod uveti §-a 530. civ. pr. r. s tožbo za obnovo.

Iz češkega »Právnik« —oe—.

¹⁾ Tu izraženi nazor se opira na naredbo just. ministerstva in mnenje najvišj. sodišča k §-oma 478. in 496., ki pravi med drugim: „In den Fällen, wo von dem Berufungsgerichte gemäss § 478 Abs. 2 und 3 C. P. O. und § 496 Z. 1 bis 3 C. P. O. nach Aufhebung des erstrichterlichen Urtheiles die Verweisung der Sache an ein Gericht erster Instanz beschlossen wurde, sodann aber zufolge übereinstimmenden Antrages der Parteien oder auch, im Falle des § 496 C. P. O. im Interesse der Beschleunigung oder Kostenersparung ohne einen solchen die nothwendige neue Verhandlung oder die Ergänzung der früheren erstrichterlichen Verhandlung — da sie an Stelle der Verhandlung in erster Instanz tritt — die Vorschriften über die mündliche Verhandlung im Verfahren vor den Gerichtshöfen erster Instanz und nicht die Bestimmungen über die Berufungsverhandlung massgebend.“

²⁾ Istega nazora je Schuster na str. 471. in sicer prav odločno, dočim ne podajajo drugi komentatorji nikakega določnega odgovora, nego samo splošno navajajo določbe §-ov 467., 473. in 482. civ. pr. r. Nasprotnega nazora je dr. Berthold Beck v svojem spisu: „Zehn Abhandlungen zum neuen österr. Civilprocessrechte“ (Wien 1898) na str. 32.

Za ravnopravnost slovenščine in za nadsodišče v Ljubljani.

III.

Izjava odvetniške zbornice kranjske.

Dne 17. julija t. l. ob 10. uri dopoldne se je kranjska odvetniška zbornica sešla na izvanredno glavno skupščino, katero je vodil predsednikov namestnik g. dr. Mosché. Na dnevnem redu je bilo poročilo o dogodkih pri prizivni razpravi na c. kr. višjem dež. sodišči v Gradci dne 23. junija t. l. glede

neveljavnosti slovenščine. Poročilo sta podala gg. dr. Stor in dr. Krisper ter je le-ta predlagal nasledno resolucijo:

»I. Izvanredna glavna skupščina odvetniške zbornice kranjske protestuje proti sklepu c. kr. višj. dež. sodišča v Gradci z dne 23. junija 1898. l., s katerim se je zastopnikom in strankam zabranilo slovenski razpravljati na prizivni razpravi, in sicer se sklicuje zbornica na čl. XIX. drž. osnovnih zakonov, s katerim je slovenščini zajamčena enakopravnost, in pa na temeljna načela novega civilnega procesa. — II. Glavna skupščina nalaga odboru, naj izdelava o tej stvari spomenico na justično ministerstvo in na ministersko predsedništvo ter III. odpošlje deputacijo, ki izroči spomenico s prošnjo, naj se uradoma ukrene vse, da se osigura slovenščini polna veljava na c. kr. višjem deželnem sodišči v Gradci«.

Po kratki razpravi bila je ta resolucija sprejeta s 16 glasovi proti 3 glasom.

IV.

Izjave splošnega shoda slovenskih odvetnikov, notarjev in kandidatov.

Dne 17. julija t. l. se je od 1/2 12. ure dopoludne do 3. ure popoldne vršil v ljubljanskem »Narodnem domu« I. shod slovenskih odvetnikov in notarjev ter kandidatov iz Kranjske, Štajerske, Koroške in Primorja po naslednem dnevnem redu: 1.) Poročilo o izključenju slovenskega jezika, kakor razpravnega jezika na višjem deželnem sodišču graškem. 2.) Nasveti, kako pripomoči slovenskemu jeziku do popolne ravnopravnosti v uradih. 3.) Razgovor o ustanovitvi višjega deželnega sodišča v Ljubljani in o korakih v ta namen. 4.) Nasveti o varstvu interesov slovenskih pravnikov, zlasti o ustanovitvi zveze vseh slovenskih odvetnikov in zveze vseh slovenskih notarjev.

Mnogoštevilni shod je otvoril v imenu pripravjalnega odbora odvetnik g. dr. Papež iz Ljubljane. Predsednikom je bil izvoljen odvetnik g. dr. Sernec iz Celja, kateri je v svojem govoru med drugim omenil, da so slovenski odvetniki na Štajerskem vložili prošnjo na pravosodno ministerstvo, naj za Spodnji Štajer ustanovi posebno odvetniško zbornico. Zapisničarjema sta bila odbrana odvetnika gg. dr. Dečko iz Celja in

dr. Kušar iz Ljubljane, overovateljema pa odvetnik g. dr. Pirca iz Ljubljane in notarski kandidat g. Pleiweiss iz Ljubljane. Ko je župan g. Ivan Hribar v imenu deželnega stolnega mesta Ljubljane shod toplo pozdravil, prestopilo se je k 1. točki dnevnega reda.

Poročevalec, odvetnik g. dr. Stor iz Ljubljane je po krepkem uvodu, v katerem je naslikal boj za ravnopravnost slovenskega jezika v območji c. kr. višjega deželnega sodišča v Gradcu zadnja desetletja, povedal o predmetu naslednje (v posnetku):

V sporni stvari Ivana Grajžarja iz Vodice proti zakonskima Ivanu in Frančiški Malinšek v Tacnu vložil sem meseca januarija 1898. leta pri c. kr. deželnem sodišči v Ljubljani slovensko tožbo Cg. I. 41/98 l. za plačilo vinske kupnine okroglo 2700 gld. s. pr. S slovenskim sklepom c. kr. deželnega sodišča v Ljubljani odd. I, z dne 27. januarija 1898 določil se je narok o tej tožbi na 16. februarija 1898. leta. Pri tem naroku napravil se je slovenski zapisnik ter se je v njem izreklo, da morata toženec, zastopan po g. dr. Tavčarju, in drugotoženka po g. dr. Krisperju, na tožbo podati odgovor v 14 dneh. To sta oba toženca storila v slovenskem jeziku. Potem se je vršila sporna razprava v slovenskem jeziku, zaslišale so se le slovenščine večše stranke brez prisege informativno, sestavil se je razpravni zapisnik v slovenskem jeziku, v katerem se je tudi razglasila in potem pismeno dostavila razsodba prve instancije, z dejanskim stanom in z razlogi vred.

Proti razsodbi vložila sta se od druge strani prizivna spisa zopet le v slovenskem jeziku, ravno tako tudi prizivni odgovor.

C. kr. višje deželno sodišče v Gradcu II. senat je na to z nemškim sklepom z dne 20. majnika 1898. leta na nemški tiskovini odredilo narok za ustno prizivno razpravo na dan 13. junija 1898. leta. Proti temu nemškemu sklepu vložil sem takoj rekurz, katerega sta tudi gg. dr. Krisper in dr. Tavčar podpisala in že 28. majnika 1898. l. dostavil se mi je slovenski sklep c. kr. višjega deželnega sodišča z dne 26. majnika 1898. leta in sicer na slovenski tiskovini.

Na prizivno razpravo dne 23. junija došli smo g. dr. Klasinc, kakor namestnik g. dr. Tavčarja, zastopnika prvotoženca Ivana Malinškega in le-ta osebno, g. dr. Krisper kakor zastopnik drugo-

toženke Frančiške Malinšek in le-ta tudi osebno ter jaz sam kakor zastopnik tožitelja g. Ivana Grajzarja iz Vodice, ki je bil po nujnih opravkih zadržan, osebno udeležiti se razprave. V sodni dvorani pa se je bilo nabralo nenavadno mnogo občinstva, zlasti odličnih pravnikov.

Točno ob 9. uri stopijo iz posvetovalne sobe v dvorano št. 33 višjesodni svètniki gg.: Julij Ledenig, Tomšič, Lulek, Bayer, Scheuchenstuel in zapisnikar sodni pristav dr. Skumevič. Senatni predsednik g. Ledenig otvori razpravo z besedami: »Es beginnt die öffentliche mündliche Berufsverhandlung in der Rechtssache des Ivan Grajzar gegen die Eheleute Malinšek. Ich ersuche den Herrn Referenten (dr. Bayer) die Sache vorzutragen«.

Predno je referent poprijel besedo, dvignila sva se z g. dr. Krisperjem in ob enem rekla: »Prosim, gospod senatni predsednik«. G. dr. Krisper pa je nadaljeval v slovenskem jeziku: »Visoki sodni dvor! Odločno moram karati, da je gospod predsednik oklical pravdo v nemškem jeziku in da se namerava nemški razpravljati. To ne gre. Moja stranka je slovenska, slovenska je bila pravda v I. instanci« tu prestriže g. senatni predsednik g. dra. Krisperja besedo in mu reče: »Wir werden deutsch verhandeln und ich ersuche daher die Herrn Vertreter deutsch zu sprechen.«

G. dr. Krisper izjavi, da žalibog proti takemu ukazu ni nobenega takojšnjega pravnega pripomočka, da kara postopanje senatnega predsednika in dostavi nemški: »Moja stranka je slovenska, slovenski so vsi spisi, slovenska je rzsodba, zato rej protestujem, da bi se razpravljalo nemški, in zahtevam, da se ta protest sprejme v zapisnik. Ni sicer naš namen zasejati političnih preprirov na sodišče, vendar moramo odločno zahtevati slovenske razprave, ker je novi civilno pravdni red zgrajen na ustnem neposrednem občevanju sodišč in strank; ako pa govori vsak drugače, nastane prepad med obema, in s tem se žali jo načela pravnega reda, ki bi s takim postopanjem izgubil vso vrednost in veljavo. Predlagam vnovič, da se razpravlja slovenski.«

G. senatni predsednik pa je naglašal, da je »nemščina« pri c. kr. višjem deželnem sodišči v Gradcu navadni jezik, da v zakonu in naredbah ni nobenih direktiv glede »Verhandlungssprache« na II. instanciji, ter da veljajo dotične naredbe »für den

schriftlichen Verkehr«; veljati mora tedaj dosedanja navada in praksa, vsled katere je nemški jezik na c. kr. višjem deželnem sodišči v Gradci običajen, in tega jezika se morajo posluževati tudi zastopniki strank; »ich werde daher die Verhandlung in deutscher Sprache durchführen und bitte die Parteivertreter sich darnach zu richten«.

Po teh besedah sem izjavil: Pridružujem se protestu g. dr. Krišperja in tudi jaz zahtevam slovensko razpravo, ker je to po obstoječih zakonih in naredbah jedino pravo in zakonito. Sicer pa ne priznam g. senatnemu predsedniku pravice, da bi on sam razsodil, v katerem jeziku naj se vrši današnja razprava, temveč predlagam, da senat stori o tem sklep«.

Po četrtturnem posvetovanji je g. predsednik naznanil sklep senata, da se ima prizivna razprava vršiti v nemškem jeziku, in to iz razlogov, katere je senatni predsednik že poprej sam navedel in s katerimi se senat popolnoma strinja, dalje pa tudi uvažuje, da § 196. civilnopravnega reda ne zadeva razpravnega jezika pred sodišči, ker govori le o obliki pravde in kršenju oblike in ker se lahko ozira tudi na § 123. opravilnika, kakor končno glede na to, da je nemščina uradni in poslovni jezik (»Amts- und Dienstsprache«) c. kr. višjega deželnega sodišča v Gradci.

Razprava se je potem takem vršila nemški, kar je gotovo krivično, ker ni nobenega predpisa, da bi se ne smelo razpravljati slovenski, ampak ravno nemška prizivna razprava v čisto slovenski pravdi nasprotuje obstoječim zakonom in že citiranim naredbam c. kr. pravosodnega ministerstva in očitvidno krši jezikovno, v državnih osnovnih zakonih zajamčeno ravnopravnost.

G. referent prebral je svoj, v nemščini sestavljeni referat. G. senatni predsednik pa je deloma sam, deloma po g. zapisničarju dal prebrati skoraj vse pravnne spise I. instancije od besede do besede, toraj vendar v slovenskem jeziku!

Pred zaključkom razprave predlagali smo vsi trije zastopniki z ozirom na to, ker je stvar vendar nejasna in ker se nobena stranka ni zaslišala pod prisego, naj se zasliši drugotoženka Frančiška Malinšek, oziroma prvotoženec Ivan Malinšek kot stranka pod prisego o okolnostih, katere smo natanko navedli. Stranke, nemščine ne zadosti večče, bi se bile morale zaslišati v materinem, v slovenskem jeziku, z drugimi besedami razpravljalo bi se slovenski.

Senat pa je po daljšem posvetovanju odklonil naše predloge in razglasil sklep, da se stranke ne bodo zaslišale, češ, da je stvar že itak za razsodbo godna.

Po končanih govorih zastopnikov naznanil je senatni predsednik, da se rozsodba razglasi čez približno 20 minut. Ramsodbo in razloge razglasil je senatni predsednik nemški, strankam jih ni nihče tolmačil, in one niti vedele niso, pri čem da so, tako da je mene vprašal moj nasprotnik Ivan Malinšek, kako da je neki c. kr. višje deželno sodišče pravdo ramsodilo.

Ko je bilo potem treba podpisati zapisnik, sem ga jaz površno pregledal ter izjavil: »Tega jaz ne podpišem, in sicer 1) radi tega ne, ker se razprava ni vršila v smislu naših predlogov slovenski in 2) radi tega ne, ker zapisnik ni pisan slovenski«. Na to je senatni predsednik zapisnikarju ukazal, da naj to zapiše v zapisnik. G. dr. Klasinc je zapisnik podpisal, dočim je g. dr. Krisper izjavil, da tudi on iz navedenih razlogov zapisnika ne podpiše.

Stvar je bila s tem ob $\frac{3}{4}$ na 12. uro dopoludne končana. Tako se je tedaj vršila prva prizivna razprava v čisto slovenski pravdi I. instancije pri c. kr. višjem deželnem sodišči v Gradci dne 23. junija 1898. leta.

Na to se je oglasil za besedo odvetnik g. dr. Majaron iz Ljubljane in opozarjal, da se je pa pač že pred 36. leti in sicer natančno dne 23. junija 1862. l. vršila v Gradci čisto slovenska razprava, kakor kaže dopis iz Gradca z dne 24. junija 1862, priobčen v »Novicah« l. 1862. na str. 233., ki slove:

»Vsled undanšnje naredbe visocega pravosodnega pečeteljstva na više deželne sodnije zastran rabe slovenskega jezika v sodnijah je bila danes pri tukajšni deželni sodnji v slovenskem jeziku prva konečna obravnava, pri kateri so državni pravdnik g. vitez Andrioli in gospodje sodniki, posebno pa zagovornik gospod dr. Razlag, pokazali, da je slovenski jezik že popolnoma ugoden za upeljavo v sodnije in da izrečena ravnopravnost ne sme samo na popirju obstati. Obtoženka, rojena Slovenka iz Ogerskega, je na vprašanje predsednikovo, v katerem jeziku naj bi se obravnavalo, nemški jezik za obravnavo izbrala in delj časa nemško lomila, dokler da so sodniki sami za razjasnitev resnice morali začeti slovensko izpraševati«.

Razpravo o 2. točki dnevnega reda je pričel odvetnik g. dr. Hrašovec iz Celja, ki je navajal:

Brez pritožbe do zadnjega časa na Štajerskem sploh ni bilo ničesar doseči. Za vsako stvar se je boriti in uradi uradujejo le toliko slovenski, kolikor se iz njih izsili, drugače pa tudi s popolnoma slovenskimi strankami uradujejo izključno le nemški, in da se more to storiti, se prezira celo novi civilnopravdni red, ki velewa, da je strankam zapisnik prebrati. V prepirnem in neprepirnem postopanju se samo tedaj slovenski uraduje, kadar intervenira slovenski odvetnik, v kazenskih stvareh pa se uraduje jedino in izključno samo nemški. Gertscher je bil izdal ukaz, naj se s Slovenci delajo slovenski zapisniki, ako ne znajo nemški, a tudi ta ukaz je že pozabljen. Sploh se na Štajerskem konsekvntno prezirajo jezikovne naredbe. Starejši sodniki se pač še udajo, če tudi ne radi, mlajši uradniki pa nikdar, in lahko se reče, kolikor je uradnik mlajši, toliko je predrznejši. Pri obravnavah govori državni pravdnik skoro izključno slovenski, samo jeden ima navado, da pri nekaterih obravnavah nemški pledira, potem pa jedenkrat slovenski, to pa le, da demonstruje »ad oculus«, kako ni vezan na noben ukaz, kako dela, kar hoče. Zapisniki in sodbe so seveda nemške, le kadar intervenirajo slovenski odvetniki, se pišejo zapisniki slovenski, ker drugačnih odvetniki ne podpišejo. — Jdnake so razmere tudi na Koroškem in na Primorskem. — Da se doseže slovensko uradovanje, je pred vsem potrebno, da so odvetniki in notarji jedini in složni in da v vseh uradih, na vseh instancah govore in pišejo jedino in izključno samo slovenski. Pri sodiščih se dela to skoro izključno, ne pa tudi pri političnih in pri finančnih uradih. S temi se celo še na Kranjskem nemški uraduje. V tem oziru je treba složnega postopanja, sicer bi nas nasprotniki koj razdelili na radikalce in mehke popustneže, kar bi stvari mnogo škodovalo. Zmago ravnopravnosti ovira mnogo tudi pomanjkanje slovenskega naraščaja, a vzlic temu je porabiti vsa sredstva, da se vlada prisili, poskrbeti za to, da se bo slovensko uradovalo. To dosežemo samo, če bomo sami izključno slovenski uradovali in nemškim uradnikom kazali na vse možne načine pravo stališče. Vlada nam usiljuje sedaj ljudi, ki ne znajo slovenskega stavka izpregovoriti; tacih uradnikov, ki bi znali pravilno slovenski pisati, ni na Štajerskem niti 5%. Formalno se pač zahteva znanje slo-

venskega jezika, a na resnično znanje se nič ne gleda. Vsako spričevalo kakega privatnega učitelja se smatra za veljaven dokaz jezikovne zmožnosti, in zato je treba zahtevati, da se bodo morali uradniki izkazati z drugimi dokazili. Čez noč se nam sicer ne bo ustreglo, a z doslednim in energičnim delom pač dosežemo svoj namen. Zdaj je prvo, kar treba, da ministerstvo takoj ukaže vsem uradom, da se morajo pri občevarju s strankami posluževati tistega jezika, kakor stranke.

Poročevalec je predlagal naslednje resolucije:

Slovenski odvetniki, notarji, odvetniški in notarski kandidatje obžalujejo protizakonito postopanje c. kr. nadsodišča v Gradcu, ki na prizivni razpravi zastopnikom slovenskih strank ni dovolila govoriti v slovenskem jeziku, ter izjavljajo, da bodo:

I. a) kakor zastopniki slovenskih strank brez izjeme in obzira v pisavi in besedi rabili v vseh državnih in samoupravnih oblastvih, ki so nastanjena na slovenski, oziroma hrvaški zemlji, ter tudi v vseh pritožbah proti sklepom in rabsodbam teh oblastev jedino-le slovenski, oziroma hrvaški jezik, ter da ne bode pri nobenem uradu na slovenski, oziroma hrvaški zemlji podpisali zapisnikov, kadar so ti nepravilno pisani v drugem jeziku;

b) da bodo kakor zastopniki slovenskih strank tudi v naprej na prizivnih razpravah v Gradcu zahtevali, naj se vrši razprava v slovenskem jeziku, ter se pritoževali do najvišjega oblastva, kadar in kolikor se ta zahteva odkloni.

II. Ta sklep se naznani c. kr. pravosodnemu, notranjemu, finančnemu in trgovinskemu ministerstvu in se taista še dalje naprosijo:

a) da naj imenujejo za vse urade, ki so nastajeni v deželah ali okrajih s slovenskim, oziroma hrvaškim prebivalstvom, torej v slovenskem delu Koroške, na Spodnjem Štajerskem, Kranjskem in Primorskem, brez izjeme sploh le uradnike, ki so tudi v pisavi zmožni slovenskega, oziroma hrvaškega jezika, kot konceptne uradnike pa le take, ki so

to znanje dokazali vsaj z zadostnim redom, ki so ga dobili pri maturitetnem izpitu;

b) da naj taista razpišejo državne ustanove za dijake, ki se hočejo posvetiti jedni ali drugi stroki, spadajoči v njih delokrog, vsaj za toliko časa, dokler ne bode nehalo pomanjkanje slovenščine povsem zmožnih uradnikov;

c) da naj takoj ukažejo vsem podrejenim dotičnim oblastvom, tudi onim druge instance, da morajo v občevanju s slovenskimi strankami rabiti le slovenske in hrvatske tiskovine ter se poslužiti slovenskega, oziroma hrvatskega jezika tudi v pisavi, posebno v zapisnikih, rzsodbah ter v svojih, ustno in v navzočnosti strank prednašanih poročilih.

Odvetnik g. dr. Kraut iz Celovca: Oglasil sem se, da kakor jedini zastopnik maloštevilnih koroških pravnikov izrazim soglasje slovenske Koroške z drugimi Slovenci tudi v tej stvari. Mnogoštevilne so zapreke, ki se delajo ravnopravnosti na Koroškem, še v obilnejši meri kakor drugod, a razen z občnimi, se je tam boriti še s posebnimi. Slovensko uradovanje na Koroškem je še v povojih. V deželi imajo vso moč nemški nacijonalci v rokah, in vladi je to prav. Brez resnega odpora dopušča, da brezobzirno gospodarijo. Nacijonalci gledajo grdo vsak poskus, le deloma uresničiti ravnopravnost, in vlada neče pretrgati ljubavne zveze z nacijonalci, čeprav o ravnopravnosti marsikaj govori. Pri takem stališči vlade je ob sebi umevno, da v političnih in njim podrejenih oblastvih ni sledu slovenskemu uradovanju. Vse naredbe in ukazi se izdajajo jedino le v nemščini, dasi zadene Slovenca škoda in kazen, če se ne ravna po njih. To je gotovim krogom še prav, ker njih želja je popolni propad slovenske narodnosti. Redki slovenski odloki, ki se izdajajo vsled slovenskih vlog, ne spreminjajo prav nič na celi upravi. Pri sodiščih se ravnopravnost slovenščine teoretično nekako priznava, v praksi pa je vse drugače. Pravi se: ne moremo slovenski uradovati, ker ni za to sposobnih uradnikov, in ker zahteva pravica, da tudi nemški uradniki avanzirajo. Oba razloga sta ničevna. Če res ni uradnikov, naj si jih vlada vzgoji; a da bi bila uradniška mesta v slovenskih krajih ustanovljena le radi avancementa nemških uradnikov, proti temu odločno protestujemo.

Mej Slovence se pošiljajo uradniki, če prav opozarjajo iz poštenja sami, da niso zmožni slovenščine, a reče se jim, da to ni nobena napaka. Na deželnem sodišči v Celji je ustanovljen za slovenske kraje poseben kazenski in civilni senat, a vsi udje niso povsem zmožni slovenščine. Le dva svétnika znata slovenski uradovati, drugi govore slevenski le »po domače«. Dostikrat je kateri člen tega senata odsoten; nadomešča ga trd Nemeč in razprava se vrši s pomočjo tolmača. »To je pravi škandal« — tako se je o takih obravnavah izrekel neki višji sodni uradnik celovski. Časih pa še tolmača ni, in tedaj se razprava preloži, kmetje pa morajo še jedenkrat daljšo pot napraviti, mogoče z istim uspehom. To je naša hitra in cena justica. Obravnave s tolmačem napravijo deloma prav smešen utis na poslušalca, povrh pa je slovenski kmet tolmačem izročen na milost in nemilost, ker ti niso pravniško omikani. Častno pa tudi za sodnika ni, da si po takem potu pridobi podlago sodbi, in tudi postavno to ni. Slovenske vloge se v obče slovensko rešujejo, pritožujejo se pa proti temu nemški odvetniki, zahtevajoč dvojezične rešitve. Porotniki so večinoma sami Nemci, in obravnava se s pomočjo tolmača. Kazenske razprave niso nikoli popolnoma slovenske, pač pa se je že jedna vršila dvojezično, jedino le radi zapisnikarja, ki ni umel niti besedice slovenski. Pri okrajnih sodiščih imajo različne nazore o ravnopravnosti, a bistvo je, da se uradniki skušajo ogniti slovenščini, kjer le morejo. Največje težave delajo konceptni uradniki, a delajo jih tudi manipulacijski uradniki, saj se je celo slovenski rešena zemljeknjižna prošnja nemški vknjižila, češ, to je dovolil višji sodni uradnik, sicer pa je lepše, da je vse v jednom jeziku vknjiženo. Čisto slovenske razprave na Koroškem še ni bilo, ker sodniki le malo slovenski znajo ali pa celo nič. Uradi pospešujejo renegatstvo, a vladajoče žalostne razmere se dajo odstraniti le od zgoraj, z radikalno reformacijo, a tako doseči, to je naloga naših poslancev.

Predsednik notarske zbornice, g. L. Baš iz Celja:

Pomanjkanje slovenskih uradnikov je prav mnogo krivo nemškega uradovanja in razpravljanja. Res je, žalibog, da vlada sodnih uradnikov, ki bi slovenskega jezika bili popolnoma zmožni, ne more namestiti povsod, kjer bi jih bilo treba, ker jih ni. V podporo slovenskim vseučilišnikom ustanovilo se je društvo »Ra-

dogoj«; na Štajarskem smo ustanovili »Spodnještajarski jubilejski fond« v namen, da podpiramo in s tem dobivamo slovenske uradnike; nekaj store za to slovenske posojilnice. A to je vse premalo za vzgojo potrebnega naraščaja slovenskih uradnikov. Ko se je razpravljajl novi civilni pravdni red v državnem zboru, izjavil je tedanji pravosodni minister grof Gleispach, da primanjkuje celo za Kranjsko sodnikov, ki bi slovensko znali. Država je torej pri tej priliki sama priznala, da potrebuje sodnikov, zmožnih slovenščine. Ko je država premalo imela filologov in drugih profesorjev za gimnazije, dajala jim je štipendije. Vojno ministerstvo, dežele in druga zastopstva še danes dajejo štipendije medicincem, da se vzgoji potrebno število zdravnikov. Bosenska deželna vlada daje štipendije posebno rada slovenskim juristom, da si pridobi uradnikov, kateri Slovence potem zapuščajo. Nasvetuje torej peticijo na pravosodno ministerstvo, da naj ustanovi in deli štipendije slovenskim juristom, ki hočejo postati sodniki. Mi sami pa delujmo še posebej vsak, ki je v kakem javnem zastopstvu, da mesta, trgi, kmečke občine, okrajni zastopi, kjer so, dajejo, kolikor zmorejo, podpore našim študentom vseh strok, ker primanjkuje nam slovenskih mož v vseh učenih poklicih.

Odvetnik g. dr. R. Pipuš iz Maribora:

Sklep višjega deželnega sodišča ni osamljen, ampak je le pojav sistematičnega postopanja naših sodnih oblastev sploh. Ne samo v Gradcu, ampak tudi na slovenski domači zemlji v sodiščih prve instance slovenskim strankam ni vselej dovoljeno govoriti slovenski in vlagati slovenske vloge. Jaz sem nedavno na c. kr. okrožnem sodišči v Mariboru, zastopajoč slovensko stranko, hotel govoriti slovenski. A komaj sem začel govoriti, oglasil se je pri sednik trgovinskega senata, pred katerim se je stvar razpravljala, da ne razume slovenski, in prisednik senata je zahteval, naj govorim nemški, ker okrožno sodišče v Mariboru sploh nima sodnikalajika, ki bi bil popolnoma zmožen slovenskega jezika.

Prilčno jedna tretjina prebivalstva cmureškega okraja je slovenska; vzlic temu pa je okrajno sodišče v Cmureku vrnilo slovenski pisano tožbo, ker ni bila spisana v nemškem jeziku, in višje deželno sodišče v Gradci je na mojo pritožbo potrdilo sklep okrajnega sodišča v Cmureku.

Pri okrajnem sodišči v Mariboru sem vložil slovensko tožbo in tudi na ustni razpravi govoril le slovenski. Toženca nista imela zastopnika, a obe stranki sta tudi sami govorili samo slovensko, ker drugega jezika nista zmožni. Zahteval sem, da se z ozirom na to tudi zapisnik piše popolnoma slovenski. Sodnik je pa moj predlog zavrnil, in samo moje izjave in predloge zapisoval slovenski, vse drugo, torej glavo zapisnika, toženčeve izjave in predloge in sodne sklepe pa samo nemški.

Ako bi se vlada, nameščaje sodne uradnike vedno resno in dosledno držala edino pravilnega načela, da je popolno znanje narodovega jezika ravno tako šteti za kvalifikacijo, kakor zmožnost govora sploh, bi se tudi uradniki kmalu popolnoma naučili slovenščine.

Tudi jaz menim, da bi bilo treba skrbeti za pravniški naraščaj, ki je popolnoma zmožen slovenščine, in v to svrho gmotno podpirati uboge slovenske dijake. Po mojem mnenji bi bilo umestno, ustanoviti društvo, katerega članovi bi omejeno ali neomejeno jamčili za posojila, katera bi revni dijaki dobivali iz domačih denarnih zavodov. Podpiranci bi morali posojila sami vrniti, kadar so si pridobili primerne dohodke in ob enem vsaj za nekaj let tudi ostati članovi društva, in na ta način podpirati spet druge dijake. Le neiztirljiva posojila morali bi članovi društva plačati. Nasproti denarnim zavodom bi jamčilo društvo kot tako, ali pa njegovi članovi nerazdelno, med seboj pa bi članovi morebitno izgubo razdelili na enake dele. Na ta način bi se pomagalo dijakom, ki bi radi sami za se skrbeli, ki pa nimajo potrebnega kredita, na drugi strani pa bi se dijaki, ki uživajo podpore raznih dobrotnikov primorali, da o svojem času tudi nekaj storijo za revno dijaštvo.

Odvetnik g. dr. J. Dečko iz Celja:

Pritrjujem izvajanju g. Baš-a, da je res najvažnejša naloga skrbeti za pravniški naraščaj. Prepričan pa sem, da vlada zahtevanih štipendij ne ustanovi. Moramo torej skrbeti sami za ta naraščaj. Navzočni odvetniki in notarji so več ali manj udi raznih denarnih zavodov (posojilnic); priporočal bi torej, da bi vsak pri denarnem zavodu, čegar ud načelstva je, vplival na to, da bi iz vsakoletnega čistega dobička še določil primeren večji znesek v podporo pravniškega naraščaja. — Glede postopanja proti višjemu

sodišču sem pa mnenja, da nikakor ne zadostuje, da bi se pri bodočih vzklicnih razpravah na višjem sodišči slovenski odvetnik zadovoljil s protestom, v katerem bi zastopal mnenje, da sme slovenski na višjem sodišči govoriti, a bi potem govoril v nemškem jeziku. Sklep višjega sodišča v Gradci od 23. junija t. l. storjen je samo za dotično pravdo ter nima nobene obvezne moči za druge slučaje; treba torej zahtevati v vsakem bodočem slučaju novi sodiščni sklep ter tako siliti višje sodišče, da v vsakem novem slučaju mora zopet storiti novo krivico. Zoper vsak sklep treba potem porabiti vsa pravna sredstva in posebej še pritožbo na pravosodno ministerstvo. — Ako bodo prihajale pritožbe za pritožbo, prepričan sem, da bode ministerstvo konečno se čutilo prisiljeno, potrebno ukreniti, da bode konec večnim jezikovnim prepripirom pri višjem sodišči v Gradci. —

Odvetnik g. dr. M. Pretner iz Trsta:

Iz sodne prakse na Primorskem bi lahko navedli celo vrsto slučajev, kateri nam pričajo, kako malo se vpoštevata slovenski, oziroma hrvatski jezik. Na sodiščih v Trstu nam sicer dajo govoriti slovenski, — a ne gleda se na to, da sodijo sodniki, ki nas razumejo. Jaz sem nekoč slovenski govorečega obtoženca slovenski zagovarjal pred sodnim senatom, sestavljenim deloma iz sodnikov, ki niso umeli slovenskega jezika. Pritožbo ničnosti proti razsodbi tega istega senata mi je c. kr. najvišje sodišče odbilo z razsodbo z dne 27. februarja 1897, števil. 1627., katere razlogi so sledeči: »Der Umstand, das nicht alle Richter des Gerichtshofes der Sprache des Angeklagten kundig gewesen seien, bildet keinen Nichtikeitsgrund. Durch die Abweisung des Antrages der Vertheidigung auf Zusammensetzung eines Richterkolegiums, in welchem alle Stimmführer mit Einschluss des Protokollführers der slovenischen Sprache mächtig seien, wurden somit weder Gesetze noch Grundsätze des Verfahrens hintangesetzt oder unrichtig angewendet, deren Beobachtung durch das Wesen eines, die Vertheidigung sichernden Verfahrens geboten ist«. Ob takih razsodbah nam je pač malo pomagano, ako nam sodišče dovoli govoriti slovenski. Prava jednakopravnost slovenskega jezika ni še dosežena s tem, da nam sodniki dajo govoriti v slovenskem jeziku, nego še-le s tem, da sodniki tudi razumejo slovensko govorjenje in se istega poslužujejo. Za to pa niti naš kazenski, niti naš civilnopravdni red nima nobenih

določb. Po mojem mnenji bi naši pravdni zakoni morali določati, da je vsaka razsodba ali sklep sodišča ničeven, ako ves sodni dvor ali sodnik, ki ga je napravil, ne ume popolnoma jezika, v katerem je stranka ali kaka priča govorila ali v katerem je pisana kaka dokazilna listina v dotičnem postopanju. Po mojem mnenji je jezikovno vprašanje urediti in rešiti le zakonitim potom ne samo na Češkem, temveč tudi pri nas, — v vsej Avstriji. Kakor dosedanja praksa kaže, ne pridemo s pomočjo vlade do jezikovne ravnopravnosti. Jaz ne stavim nobene resolucije, ker ne pričakujem pri sedanjih razmerah nobenega uspeha od vlade.

Odvetnik g. dr. O. Rýbař iz Trsta:

Sličen slučaj, kakor v Gradci, primeril se je na trgovinskem sodišči v Trstu, a kolega dr. Gregorin se ni udal, in posledica je, da dobimo slovenske prisednike. Kar so Slovenci v Trstu dosegli, niso dosegli po naklonjenosti uradnikov, nego po odločnosti slovenskih zastopnikov. Tudi na graškem višjem sodišči morali bi odvetniki navzlic prepovedi govoriti samo slovenski. A če bi se jim vzela beseda, naj bi odšli in vložili ničnostno pritožbo. Ako se bomo slovenski odvetniki samo na vlado in še to s premalo energičnimi resolucijami pritoževali, ne pridemo do pravega in stalnega uspeha.

Odvetnik g. dr. L. Filipič iz Celja:

Da se premaga sklep visokega deželnega nadsodišča graškega, treba bode odvetnikom slovenske narodnosti zopet hudih naporov in požrtvovalnosti, isto tako, kakor takrat, ko smo se bojevali za rabo slovenskega jezika pri sodiščih. — V tem oziru pozdravljam izvajanja kolege g. dr. Rýbařa in usojam si le opomniti, da bi se slovenski odvetniki v praksi držali naslednjih v zakonu vtemeljenih načel.

V členu I. zakona od 1. avgusta 1895, šte. 112. drž. zak., s kojim se je uveljavil in uvedel v prakso novi civilno-pravdni red, je v odstavku drugem izrečeno, da izgubé po novem civilno-pravdnem redu svojo veljavnost le vse tiste določbe, nahajojoče se v drugih zakonskih predpisih, ki se dotikajo predmetov urejenih sodnim pravdnim redom. V novem civilno-pravdnem redu ni se rešilo vprašanje, v katerem jeziku je obravnavati na sodiščih, bodisi na prvi, drugi ali tretji instanci.

Glede jezika ostala je tedaj, kakor vsi komentatorji novega civilno-pravnega reda potrjujejo, v veljavi določba § 13. dosedanjega sodnega reda, ki veleva: da se morata obe stranki in tudi njuni pravni zastopniki v svojih govorih posluževati jezika, ki je v deželi navaden.

To določbo zakona mora vsako avstrijsko sodišče spoštovati in v posameznih slučajih uporabljati. Spoštovati in uporabljati pa mora vsako sodišče tudi ministerske naredbe, ki so v teku časa bile sodiščem dane glede rabe v deželi navadnih jezikov.

Da je na Kranjskem, Goriškem, na Štajarskem in na Koroškem in slovenski Istriji jezik v deželi navaden ne more nikdo oporekati vsled ljudskega popisa. — Višje deželno sodišče v Gradci je zatoraj tudi po zakonu vezano razpravljati sè strankami in njihovimi zastopniki v slovenskem jeziku, ako se stranke in njih zastopniki poslužujejo slovenskega jezika, v smislu § 13. dosedanjega civilno-pravnega reda in poznejših ministerskih naredb. Ako pa visoko nadsodišče graško v pravnih, v katerih imajo stranke pravico, se posluževati svojega deželnega jezika, to pravdno pravico strank in njihovih zastopnikov zanika s posebnim sklepom, da stranke in njihovi zastopniki nimajo te pravice, krši se v vsakem slučaju imenovana še v veljavi stoječa določba zakona. —

Mi odvetniki smo isto tako, kakor sodniki pri svoji prisegi obljubili spoštovati zakone in imamo zategadelj dolžnost potegovati se tudi za te pravice svojih strank, da pri sodiščih razpravlja v njihovem jeziku. — Ako se je tedaj pri nadsodiščnem senatu zabranilo odvetniku slovenske stranke zagovarjati in braniti njene pravice v njenem jeziku, storila se je sklepom, katerega je odvetnik po poprejšnji graji provzročil, ničnost po § 477. točka 4, ker se je stranki, odvzela mogočnost razpravljati, pod katero se po § 39. civ. pravnega reda razumejajo tudi pooblaščenca, na sodišči vsled nezakonitega ravnanja.

V takih slučajih mislim, bi bil odvetnik ne samo opravičen, ampak nasproti svoji stranki tudi dolžan, posebno če mu je naročila, razpravljati v njenem, v deželi navadnem jeziku, da se daljne razprave ne udeleži in da oglasi zoper višjesodno odločbo revizijo, ker je sodba prizivnega sodišča iz vzroka naznačenega v § 477. točka 4, ničevna (§ 503. točka 1. in oziroma tudi točka 2.). Držimo se strogo zakona in s tem bomo najboljše branili pravice

svojih rojakov Slovencev in končno bodemo tudi tukaj zmagati morali, ker se narodova pravica oglušiti ne da!

Po teh mnogo odobravanih govorih, iz katerih smo priobčili le glavne poteze, je poročevalec g. dr. Hrašovec podal resumé razprave, na kar so bile navedene resolucije soglasno sprejete.

K 3. točki dnevnega reda je odvetnik g. dr. Majaron podal naslednjo poročilo:

Do leta 1850. bilo je višje deželno sodišče v Celovci. Pod imenom »c. kr. notranjske primorske apelacije« je obsegalo Štajarsko, Koroško, Kranjsko in pa Primorje. Odlikovala se je ta »apelacija« kolikor po velikem obsegu, toliko po svojih svétnikih, ki so bili pravi veljaki v pravoznanstvu in pravosodji.

Leta 1850. se je pa Celovška apelacija razcepila in sicer na tri višja deželna sodišča. Jedno je ostalo v Celovci, in sicer za Koroško in Kranjsko, drugo je nastalo v Gradci za kronovino Štajarsko, a tretje za Primorje (Trst, Goriško in Istro) so dali v Trst.

Tako je bilo do l. 1854., ko se je zvršila nova in stalna prememba. Celovec je prenehal biti sedež višjega sodišča, ker Koroško in Kranjsko so bili postavili pod višje deželno sodišče graško. Ta prememba se je utemeljevala, češ, s tem se prihranijo stroški in tudi doseže, da se pravna opravila lažje razdele, ako je večje sodišče in je več sodnikov na razpolago. Glede na te razloge je pa neumevno, zakaj niso ob enem tudi Primorja prikllopili k graškemu višjemu deželnemu sodišču in tako zopet združili Štajarsko, Koroško, Kranjsko in Primorje, kakor je za te kronovine do l. 1850. veljala le jedna apelacija v Celovci. Najbrže so že tedaj odločevali politični oziri na Italijane in znabiti tudi to, da je malo poprej bil v Primorji italijanski jezik proglašen sodnim jezikom.

Tako imamo še današnji dan nadsodišče v Gradci ter v Trstu in nahajamo se Slovenci v žalostnem položaju, da smo Slovenci tudi v tem pogledu razcepljeni, da se moramo tudi glede sodnih oblastev posebej in ločeni boriti za ravnopravnost slovenskega jezika, da imamo iz te borbe tudi različne uspehe koroški, štajarski in kranjski Slovenci na jedni, primorski Slovenci in Hrvatje pa na drugi strani. Le-to najbolj očitno kažejo jezikovne naredbe

različne vsebine za jedno ali drugo skupino, to tudi dokazuje različna jezikovna praksa pod graškim in tržaškim višjim sodiščem, zlasti pa kričeči slučaj iz zadnjega časa, ko je pač slovenski razpravni jezik obveljal na višjem sodišči tržaškem, nikakor pa ne na višjem sodišči graškem.

Tega žalostnega, v zadnjih 35. letih čestokrat s premnogimi krivicami ilustrovanega položaja so se Slovenci vedno zavedali in se zategadelj tudi vedno oklepali jedne rešilne misli, da se naj namreč ustanovi višje deželno sodišče v Ljubljani.

Glede obsega ljubljanskega nadsodišča pa so se povdarjale in pretehtavale tri alternative.

Koj v 60. letih, ko je slovenski jezik začel trkati na sodne duri in ko so se mu le-te nekoliko odprle vsled ministerske naredbе l. 1862., postavili so Slovenci na dnevni red vprašanje, ali ne bi kazalo Kranjske, Koroške, Štajarske in Primorja zjediniti pod jedno nadsodišče in sicer s sedežem v naravnem središču teh kronovin, v Ljubljani.

Ta misel je gotovo izvirala iz tedanji čas še živega spomina, da so tako bile združene omenjene kronovine še pred kratkim, namreč do 50. leta. Zagovarjala pa se je ta misel (kakor je čitati v »Novicah« iz l. 1862.) ob kratkem tako-le: Območje takega nadsodišča bi ne bilo preveliko, saj bi vse te dežele skupaj merile le 922 □ milj z 2,360.000 prebivalcev (po ljudskem štetju 1890. l., 2,838.128 prebivalcev), dočim obsega nadsodišče v Pragi za celo kraljevino Češko 944 □ milj in 4,706.000 stanovnikov (po ljudskem štetju 1890. l. 5,843.094 duš), ali dunajsko nadsodišče za Gorenjo in Spodnjo Avstrijo ter za Solnograško 708 □ milj in 2,537.000 stanovnikov (po ljudskem štetju 1890. l. 3,621.180). Večji obseg ljubljanskega nadsodišča — pravijo razlogi iz l. 1862. — tudi zategadelj ne napravlja posebnih pomislekov, ker so se od l. 1854. zgradile železnice, ki »olajšujejo pot ljudem in pismom«. Z zedinjenjem obeh višjih sodišč pod ljubljansko nadsodišče bi država mnogo prihranila bodisi pri plači za osobje, bodisi pri izdatkih za prostore. Nadalje pišejo »Novice« doslovno: »Slovenci, po stanovališči združen narod, imajo pravico zahtevati, da v sodnji druge ali višje stopinje sodijo možje, ki so popolnem zmožni v slovenskem jeziku z besedo in pisanjem uradovati, kar bo v prihodnje treba, da ministrov ukaz ne bo ostal na papirji. Če se

je l. 1850. napravila višja dež. sodnija v Trstu zato, da se je iz ljubavi do male mrvice (150.000) Talijanov mimo večine (374.000) Slovanov v primorskih deželah vpeljal talijanski jezik v sodnije, in je tržaška apelacija vkljub vsem ugovorom za potrebno varčnost se vender obdržala leta 1854., imamo pač Slovenci pravico zahtevati, da se za narod naš, ki ga je dosti več kot en milijon v imenovanih deželah, napravi višja deželna sodnija. — Kje pa bi bilo najbolj pravo mesto za to nadsodnijo? Gotovo nikjer drugod kot v Ljubljani, zakaj Ljubljana je v sredi teh dežel, zvezana je že z večino svojih sosednih dežel z železnicami ali pa bo z Koroško čez Štajarsko kmalu; tu živi jezik slovenski in uradniki imajo vsaki hip priliko se ga vaditi djansko; to ni ne v Gradci, ne v Celovci, kjer človek lahko pozabi jezik slovenski; pa tudi Celovec ali Gradec sta na kraju slovenske zemlje; do njih je dalja pot kakor v središče Ljubljano. Ravno taka je s Trstom kakor je bil nekdanj v Gradci poseben italijanski odsek, tako utegne biti tudi v Ljubljani«.

Ne da se tajiti, da ta misel je velesimpatična in da razlogi, s katerimi se je že pred 36. leti utemeljevala, še dandanes neprikrajšano in gorko odmevajo v naših srcih.

Ti razlogi so stvarni, tehtni in zares prepričevalni. Vender se mora konstatovati, da vsaj kolikor je meni znano, ni tisti čas v državnem zboru nobeden zastopnik slovenskega naroda sprožil tega vprašanja ali zastopal te misli, katera se je marveč zazibala v spanje, dokler je niso zopet obudili jezikovni dogodki leta 1881. in 1882.

Tedaj se je bil namreč začel akuten boj za ravnopravnost slovenskega jezika v sodnih uradih, ker bila je napadena od nasprotne strani zopet s tem, da so se ostentativno odklanjale slovenske vloge, slovenski razpravni zapisniki in da se je celo zaradi slovenščine vničila razsodba z vsem pravnim postopanjem vred.

V tistem bojnem gibanju se je zopet na slovenskem obzorju prikazala ideja višjega deželnega sodišča ljubljanskega. Tekom leta 1882. so slovenske občine poslale na vlado in državni zbor nebroj peticij, v katerih so prosile ustanovitve nadsodišča v Ljubljani, češ, potrebno je za zvršitev ravnopravnosti slovenskega jezika pri sodiščih, in Ljubljana je središče slovenskega naroda.

Pobljže se pa ta zahteva takrat ni konkretovala in tudi državni poslanci slovenski — dasi so jim tekli prvi, medeni tedni Taaffejeve vlade — se niso poprijeli te misli. Zato se je zopet utopila v vsakdanjem življenji in skoraj popolnem pozabila.

Mej tem pa je od Pražakovih jezikovnih naredb iz l. 1882. naprej slovensko sodno uradovanje hitro napredovalo in korak za korakom podiralo mnoge predsodke, kateri so se prejšnje čase kazali kakor nepobitna ovira slovenske narodne enakopravnosti. O potrebi slovenskega sodnega uradovanja in o vsestranski sposobnosti slovenskega našega jezika v te namene ni bilo nobenega dvoma več. »Saxa loquuntur« se je lahko kmalu reklo o slovenskih sodnih aktih bodisi na nižjih kakor tudi na višjih sodnih instancah.

Pri vsem tem pa je misel na nadsodišče v Ljubljani buknila še le dne 2. oktobra 1890. leta, ko so se v Ljubljani zbrali slovenski in istrsko-hrvatski državni in deželni poslanci, da bi določili skupni program za svoje delovanje. In tedaj se je programatično določilo, da se v ta namen, da uradi vsake vrste slovenskemu prebivalstvu v slovenskih pokrajinah izključno slovenski poslujejo, mej drugim tudi zahteva, naj se ustanovi v Ljubljani višje deželno sodišče za slovenske in istrske pokrajine.

Na podlagi tega programa je deželni zbor kranjski v svoji seji dne 15. novembra l. 1890. sklenil resolucijo, da se visoka vlada naprosi, naj se napravi v Ljubljani deželno nadsodišče za slovensko Štajarsko, slovensko Koroško, Kranjsko, Goriško s Trstom in za Istro z laškimi senatom. Ta resolucija se je ponovila v seji dne 9. aprila 1892.

Tukaj pa že vidimo, da nam je opraviti z drugo alternativo, namreč z ljubljanskim nadsodiščem, katero naj bi služilo slovenskim delom Štajarske in Koroške, potem Kranjski in Primorji. Premestilo naj bi se torej Tržaško nadsodišče v Ljubljano in k ljubljanskemu nadsodišču priklopila Spodnji Štajar in slovenski del Koroške.

Sicer pa tudi ta alternativa, kolikor tudi znano, ni mej slovenskimi in istrsko-hrvaškimi poslanci v državnem zboru našla svojega tolmača in zastopnika, nego je le ostala lepa točka v mrtvem programu. Zdi se pa, da se je čakalo novih civilno-pravnih zakonov in nove sodne organizacije, ki naj bi donesla »eo ipso« tudi nadsodišče v Ljubljani.

To se sicer ni zgodilo, pač pa nam praksa novega civilnega pravnega reda živo dokazuje, da Slovenci ne morejo dolgo prenašati mirno sedanje krajevne uredbe svojih višjih sodišč. Tudi če se ne bi bil pripetil slučaj, ki je povzročil sedanje gibanje, morali bi Slovenci že iz gmotnih ozirov zahtevati, da se jim bliže, in sicer v središče, primakne nadsodišče, katero mora biti danes vsled javnih prizivnih razprav na takem kraju, da je za stranke, njih zastopnike in priče laže pristopno in torej za večino prebivalstva ekonomično. Temu pa nikakor ne odgovarja sedež višjega sodišča v Gradci, ki za ogromno večino Slovencev, spadajočih pod to sodišče, leži skoraj v skrajni točki periferijskega kota.

Ako pa se sedaj iz drugih, v javnem in privatnem pravu temelječih razlogov obnavlja zahteva, naj se ustanovi v Ljubljani nadsodišče, je to tem lepše in častneje.

V obrambo naše ravnopravnosti in iz ozirov na dobro ter zanesljivo justico so to zahtevo zadnje dni obnovili slovenski in istrsko-hrvatski državni poslanci v znani spomenici, nadalje nekateri javni zastopi in narodni shodi. Pri tem je posebno pozornost obrnil nase sklep okrajnega zastopa celjskega z dne 4. t. m. in sicer zategadelj, ker je svojo peticijo za ustanovitev nadsodišča v Ljubljani obrazložil in s tehtnimi razlogi podprl.

Ta peticija meri na to, da se v Ljubljani ustanovi nadsodišče za Slovence na Kranjskem, Štajarskem in Koroškem — ali za Kranjsko, za območje obeh spodnje-štajarskih okrožnih sodišč in pa za Koroško.

To bi torej bila tretja alternativa glede obsega ljubljanskega nadsodišča.

Dočim se pri prvi alternativni dokazuje, da bi ljubljansko nadsodišče, obsegajoče Štajarsko, Koroško, Kranjsko in Primorje, ne bilo nikakor ne preveliko — dokazuje pa peticija okrajnega zastopa celjskega, da bi obseg ljubljanskega nadsodišča v njegovem merilu nikakor ne bil premajhen, kajti samo kranjska dežela in potem slovenski del Štajarske, štejeta skupaj 942.691 prebivalcev, torej nekoliko več, nego nadsodišče v Inomostu (za Tirolsko in Predarlško z 928.920 prebivalci), potem jedno-tretjino več kakor nadsodišče v Trstu (za Primorje s 695.853 prebivalci) in naposled dvakrat toliko, kolikor nadsodišče v Zadru za Dalmacijo s samo

524.107 stanovniki. Iz tega je spoznati, da že samo kranjski, štajarski in koroški Slovenci smemo zahtevati samostojno nadsodišče v središči svojem, in da bi ob vsem tem za nadsodišče v Gradci še vedno ostal razmeroma dovolj močan kontingent, namreč 836.722 stanovnikov v območju graškega in ljubenskega prvostopnega sodnega dvora.

Jedna in druga teh alternativ se po različnih stališčih različno priporoča. Za prvo, po kateri naj bi iz nadsodišč v Gradci in Trstu nastalo jedno nadsodišče v Ljubljani, govore odločno državni finančni oziri, a proti njej prav tako odločno materialni interesi dveh velikih mest in še bolj napeta občutljivost nemške ter laške narodnosti. Drugo alternativo po kateri bi se Slovenci in istrski Hrvatje združili pod jedno nadsodišče v Ljubljani, narekuje nam narodnostni čut in skrb za varno izvršitev narodne enakopravnosti, a pobija jo historična razkosanost našega naroda, katero hoté njegovi protivniki vzlasti sedaj in dosledno vzdržati. Pretežni večini slovenskega naroda pa bi pomagala in še primeroma najmanj ovir bi imela alternativa, ki jo ima v mislih peticija celjskega okrajnega zastopa.

Bodi pa temu tako ali tako, gotovo je, da stara težnja Slovencev, dobiti v svojem središču nadsodišče, ni bila nikdar tako utemeljena v zdravi justični politiki, kakor sedaj vsled civilno-pravdne reforme.

»Tehnika sodne službe mora biti po tem, da je moči izvajati stvore zakonodavstva, dosežati njega smotre in svrhe; ona je le služabnica, njena uredba je dana sama po sebi: to je podredba pod vsprejeta načela sodnega postopanja Razlika mej sedanostjo in bodočnostjo je tu prevelika, prememba je prekorenita in preveč vsestranska, zlasti so dolžnosti in pravice oseb, vdeleženih pri pravdi, preveč predrugačene, da bi se hotelo konservirati sedanje institucije, če bi le te bile tudi dosedaj delovale vzgledno in izpolnjevale vse želje pravo-zahtevajočih strank.«

Takó pripomenki k novemu zakonu o sodni organizaciji. In kakor novo pravdno postopanje zahteva povsem novo uravnavo notranje sodne službe, tako isti principi za ogromno večino Slovencev teže na lokalno premembo nadsodišča. Da bode tudi za Slovence novo postopanje jednostavnejše, lažje in cenejše, tedaj je neizogibno, da se nadsodišče pomakne v sredino narodovega

teritorija, v Ljubljano. In če je kdaj bila ravnopravnost slovenskega jezika v sodnem uradovanju bistvene važnosti za varnost pravosodja, je to osobito sedaj, ko si ustnosti in neposrednosti postopanja, teh fundamentalnih garancij v novem civilnem pravdnem redu, ne moremo misliti brez popolne veljave slovenskega kakor razpravnega jezika. A ta razpravni jezik more biti popoln in sredi njegovega kulturnega gibanja.

Zategadelj morajo slovenski pravniki vzlasti ta čas povzdigniti svoj glas in v resoluciji, vzeti narodu iz srca, opozoriti vse mero-davne faktorje, da je ustanovitev c. kr. višjega deželnega sodišča v Ljubljani nujno potrebna v pravosodnem in gospodarskem inter-esu slovenskega naroda.

G. dr. M a j a r o n je predlagal naslednjo resolucijo:

»Slovenski odvetniki in notarji vseh slovenskih pokrajin, zbrani na shodu v Ljubljani dne 17. julija 1898. l., izrekajo usta-novitev c. kr. višjega deželnega sodišča v Ljubljani za nujno potrebno v pravosodnem in gospodarskem interesu slovenskega naroda ter zato pozivljajo državne poslance tega naroda, da čim preje izposlujejo nadsodišče v Ljubljani«.

Odvetnik g. dr. I v a n D e č k o :

Nikakor ne zadostuje, da se sklene danes samo resolucija zaradi potrebe ustanovitve višjega sodišča v Ljubljani; treba storiti daljne korake, in to bi bilo, da se pošlje posebna deputacija k ministerskemu predsedniku in ministru pravosodstva, da mu izroči spomenico in peticijo za ustanovitev višjega sodišča v Ljubljani. Pa tudi deželni odbor kranjski se naj oglasi. Kranjska dežela je gotovo in še posebno v prvi vrsti interesovana, da dobi Ljubljana višje sodišče; naj se pridruži toraj tudi deželni odbor kranjski korakom za ustanovitev višjega sodišča v Ljubljani s tem, da enako peticijo odpošlje, oziroma še boljše izroči po posebni de-putaciji ministru pravosodstva in enako prošnjo prednaša cesarju samemu.

Na to je bil jednoglasno odobren nasvet g. dr. M a j a r o n a, naj shod takoj izvoli izvrševalni odbor, ki naj sestavi peticije v smislu sklenjenih resolucij in jih po deputaciji izroči pri-stojnim faktorjem.

Pri 4. točki dnevnega reda je odvetnik g. dr. V. K r i s p e r iz Ljubljane utemeljeval nastopno resolucijo:

»Shod slovenskih odvetnikov sklene osnovati zvezo vseh slovenskih odvetnikov kakor društvo, katero bo imelo namen varovati pravice odvetniškege stanu in koristi slovenskih strank, posebno pa potegovati se za enakopravnost slovenščine v vseh uradih, katero se naj dalje tudi peča z nasvetovanjem zakonovih prememb in novih načrtov, v kolikor to zahtevajo interesi slovenskega naroda«.

Predsednik notarske zbornice, g. I. Gogola iz Ljubljane je izjavil, da se bodo tudi slovenski notarji posvetovali o ustanovitvi podobne zveze za svoj stan.

Resolucija radi odvetniške zveze je bila na to odobrena in odkazana izvrševalnemu odboru, v katerega so bili izvoljeni po predlogu g. dr. Stora nastopni gospodje: dr. J. Dečko, dr. G. Gregorin (iz Trsta), dr. Kraut, dr. Krisper, dr. Majaron, notar J. Plantan (iz Ljubljane) in dr. I. Tavčar (iz Ljubljane).

Po tako dovršenem dnevnem redu je predsednik g. dr. I. Ser nec zahvalil poročevalce, govornike in udeležnike za trud in zanimanje, dočim je njemu shod na predlog g. notarja I. Plantana izrekel zahvalo za vodstvo razprav.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) V pravadah o položenem računu razpravljati je izključno le o pojedinih slovkah računa.

Z razsodbo od 14. novembra 1894. leta, št. 4750, potrjeno v drugi in tretji instanci izreklo je c. kr. okrajno sodišče v Bolzetu to-le: »Toženec A. K. dajte tožiteljici, občini Bolzeški v 14 dneh izogibom eksekucije točen in potančen, dokazili podprt račun o dohodkih in razhodkih mestne občine Bolzeške za ves čas svojega županovanja, namreč od 4. avgusta 1870. leta do 15. aprila 1873. leta in od 1. januarja 1877. leta do 6. avgusta 1885. leta, ako ne volite namesti tega platiti jej v istem času 1515 gld. s 5% obrestmi vred od 22. dec. 1891. leta (rekše od dne po dostavljeni tožbi od 1. dec. 1891, št. 7483) dalje tekočimi.«